

TIJDSCHRIFT

VAN HET

KONINKLIJK NEDERLANDSCH GENOOTSCHAP

VOOR

MUNT- EN PENNINGKUNDE

ONDER DE ZINSPREUK

„Concordia res parvae crescunt“

TE

AMSTERDAM

10^e Jaargang

AMSTERDAM

JOHANNES MÜLLER

1902

Bouwstoffen voor eene Geschiedenis van het Nederlandsche Geld- en Muntwezen.

De waarde van een Hollandsch Wilhelmus-Schild.

(1440 — 1577 — 1602 — 1630 — 1673).

't Volgende verdient wellicht een plaatsje in de rubriek: Bouwstoffen voor eene geschiedenis van het Nederlandsche Geld- en Muntwezen. Daar op verschillende tijdstippen geschillen rezen over 't betalen van een erfpacht in die muntsoort uitgedrukt, werd nog al eens advies gevraagd aan de Staten en aan de Muntmeester-Generaal.

Den 23 Augustus 1440 werd gecontracteerd tusschen den Heer van Schagen, en de „gemeene buyren van Schagercogge en Nieu dorpercogge,” dat deze laatste voor „seeckere Erfpacht van visscheryen daer inne geroert,” ten eeuwigen dage zouden betalen 156 nobelen, 2½ goudse hollandsche schilden „voor die tydt laest geslagen” voor een nobel gerekend, „ofte soo veel daer voor andere payemente, als daer men in der tijdt van betalinge seeckere goudse Wilhelmus-schilden om koopen sal mogen,” de gezegde buyren van de voorschreven Cogge, den Heer van Schagen, zijn erven en nakomelingen alle jaren zouden betalen op Kerstavond., etc.

Naar aanleiding daarvan werd in 1577 aan de Staten

advies gevraagd, welke waarde de geburen van de Schager en Nieudorpercogge thans moesten betalen, n. l. de waarde van het Wilhelmus-schild tot derderhalf Wilhelmus-schild voor den nobel gerekend? omdat te dien tijd de waarde van een Wilhelmus-schild 2 Caroli gulden bedroeg.

De uitspraak luidde, dat, aangezien het voorschreven contract, waaruit de jaarlijksche obligatie sproot van 156 nobelen, niet voortspuit uit koop of constitutie van renten, waarvoor eenige hoofdsom is overgegeven, maar uit de overgifte of uitgifte van zekere Visscherij, zoodat hier „geen consideratie altoos en valt van usuren ofte ander geprohibeerde gewin na rechten gereprobeert” zoodat de genoemde conditiën en voorwaarden „in die cas wel mach subsisteren” dat ook overmits de onzekerheid, die er was ten tijde van 't voorschreven contract, welke rijzing of daling in de waarde van den Wilhelmus-schild zou plaats hebben, zulk een contract, ook werd toegestaan bij losrenten, waarbij ook niet aan woeker werd gedacht, daar men niet kan bedenken, welke waarde de Wilhelmus-schild op 't oogenblik der betaling zou hebben.

Daarom zijn zij van oordeel, dat de geburen van Schagen en Nieudorpercogge voor de 156 nobelen erfpacht zullen te betalen hebben telken verschijndage 390 gouden *Wilh.-schilden* of zooveel als de waarde van de *Wilhelmus-schilden* in Holland in ander paiement bedraagt, te weten *nu* 2 gulden voor elk *Wilh.-schild*.

Hieronder volgen de overige adviezen, welke ik in extenso weergeef.

„Wy ondergeschreve Generaels van de munte der Vereenichde Nederlanden gevraegt zijnde, wat diferentie daer is tusschen den *Hollantschen Wilhelmus-schild* ende den *Gout-gulden van Duytslandt*, soo die yegenwoordig onder de koopluysden, coers ende gangh hebbende, gevonden werden, elck na haere intrinsicque valeur, in gewicht ende alloye?

Attesteren ende verklaren onder onse gewoonelijcke signatuyren, dat den *Wilhelmus-schild* een stuyver en de meer opt'stuk betaalt is dan den voorschreven Gout-gulden in conformite van den welcken bij Placcate van de Mog. Heeren Staten Generael geëmaneert in den jaere 1586 ende 1589 den *Wilhelmus-schild* gevalideert is geweest op 2 — 9 — 0 ende de *Gout-gulden* op 2 — 8 — 0 Item bij Placcate van de voorz. Mog. Ed. Heeren Staten Generael geëmaneert in den jaere 1596 is de voorz. *Gout-gulden* op 2 — 10 — 0. Item by Placcate is Aerts-Hertoge Albertus geëmaneert in den jaere 1599 ende 1601 ende de *Wilhelmus-schild* gevalueert op 2 — 10 — 0, ende de *gout-gulden* van Duytslandt op 2 — 9 — 0 ende in meer andere Placcaten naer advenant, verschillende over sulcke by de voorz. respectieve evacuatiën eene stuyver opt'stuk. In oirconde deses bijons ondertekent den 22 October 1602, ende was geteekent H. van Nispen, Jacob Foock.

„Gezien by ons ondergeschreven Raden ende Generaels van de munte van de vereenigde provincien Extract uyt seeckere Erfpachtblycken, luydende als volgt:

Willem by der gratie Godts, etc. soo hebben wy hier de voorz. visscheryen, sluisen ende in wateren verpacht, ende verpachten mits desen Brieve tot eene erf-pacht 's jaars om 225 Engelsche noblen ofte payment haer waerde, daer die eerste dagh van betalinge wesen sal etc. Gegeven in den Hage op den 20 dagh in April int jaer ons Heeren 1407, ende noch een ander Extract uit seeckere uitspraecke over de betalinge van de Erfpacht. luydende als volgt: Philips by der Gratien Godts, Hertoge van Bourgondien etc. dat de buyren ende ondersaten van de Cogge voorz. geven sullen voor de pachte van de Visscheryen ten eeuwigen dage 156 noblen 24 *goude Wilhelmus Hollantse schilden*, voor dese tijdt laetst geslagen voor den noblen gereeckent, ofte zoo veel daer voor in anderen paymente, daer men in den tyde van betalinge sulcke *goude Wilhelmus-schilden*

om koopen sal mogen etc. Gegeven op den 23 dagh in Augusto int jaar ons Heeren 1440, zynde ons den voorz. Extracte ter handen gestelt by de wêEd. Heere Aelbrecht van Schagen, Vrij-Heer tot Schagen, Schagercoggen, Burg-hoorn, etc. met versoeck wy wilden ons verklaringe doen, tot wat pryse ende weerde wy souden verstaen dat de *Wilhelmus-schilden* int voorz. Extract van de uytspraeke vermeldt, na haer intriuisique valuer, na advenant de huydendaegse valuatie souden behooren betaeld te worden, diensvolgend sijnde by ons daerop nagesien verscheyden oude valuatien, onder ons berustende van dato soo voor als na den jare 1440 ter welcker tijdt de voorsz. uytspraecke is gedaen als mede hebbende genomen ende doen maecken door onsen asseyeur Generael verschyden assayen van verscheyden gouden penningen, *Wilhelmus-schilden* hebben wy de valuatien van de gemelde schilden van date voor den jaere 1440 als ook de assayen van de penningen seer verscheyden van gehalt ofte alloye eenige verre boven, eenige verre beneden de 19 caraten bevonden; desgelijckx is by de voorsz. valuatien van dato soo voor als na den jare 1440 geenen prijs van eenige Nobelen van Engelandt konnen gevonden worden, den welcken met den prijs van 2½ der voorsz. *schilden* [soo de nobel na luyte van de gemelte uytspraeck behoorde betaelt te werden] recht was overeenkomende: in voegen dat uyt al het voorsz. van de weerde der *Wilhelmus-schilden* niet seeckers geoordeeld soude konnen werden: dat alsoo wy d'evaluatie van den jaere 1466 en de aanteyckeninge op deselve bevinden dat den *Andries-gulden* in denselven jare is geslagen, ende gemaect op 19 caraten, ende van 72 int marck, ende dat sedert denselven tydt den *Wilhelmusschild* met den *Andries-gulden* voorsz. in alie navolgende valuatien op eene en deselve prijs ende weerdens gevalueert, sonder yet des ter contrarie te vinden; daer en boven gemerckt het gehalt ofte alloye van 19 caraten daerop den ouden *Andries-gulden*

in den jare 1466 (soo als voorsz.) is geslagen en het midden eer minder als meerder van de gehalten der *Wilhelmusschilden*, dewelcke wy soo volgende de valuatien voor dato des jaers 1440 als volgende de assayen van de penningen selfs bevonden hebben, souden daerom wy Generaels meesters van Advyzen sijn ende oordeelen na onser besten wetenschap ende gevoelen (gelijck wy dan dat selve hier mede voor ons oordeel ende advys uytspreecken ende verklaren), dat den *Wilhelmusschilt* yegenwoordigh behoort begroot te werden, na advenant dat den *Andriesgulden* van 19 caraten in de alloye ende van 72 stucken int marck geconfereert jegens onsen grooten *Nederlandsche Ridder* van 22 caraten een grijn in den alloye, ende van 24 acht dertiende stucken int Marck, gevalueert ten prijse van elf gulden ses stuyvers, jegenwoordigh waardig is, te weten, ses en dertig stuyvers, drie en twintig myten schaers, ende dat dienvolgens naer luyt des inhouden van de uytspreecke des jaers 1440 voorsz. elcken nobel aldaer genoemt, betaelt behoort te werden met derd'half mael ses en sestigh stuyvers 23 Myten schaers, maeckende acht gulden ses stuyvers nege Myten large, 48 Myten voor eenen stuyver gereeckent.

Aldus bij ons onderschreve Raden ende Generaels vande Munt geadviseert, ende voor verklaringe van ons gevoelen uytgegeven, ende ten oirkonde van dien by ons gesamentlijck ondertekent op den 19 dach December int jaar ons Heeren 1630 ende was geteekent Pieter van Beveren, Simon van der Meyden, Jacob van Nispen, Andries Klaesz. Muyt.

1673.

Op de vrage bij ofte van wegen den WelEd. Heere George van Catz. Heere van Schagen Scagercogge, enz. den onderges. Raedt ende Generael mr. van de Munten der Vereenichde Nederlanden voorgehouden, over de waardye van een Hollantsche Wilhelimis schilt.

Dunckt den onders. Generael Mr., dat denselven Penningh ofte *Wilhelmus-schild*, zijnde van twee ende seventich stucken int marck, ende van negenthien caraten fins large in alloye, berekent ende geconfereert tegen den gouden ende Nederlantschen Ducaet van seventich stucken in den snede int Troyse Nederlantsche marck wercx. ten pryse van vijf gulden soo als by Placcate opt faict der silversmeden vande Ed. Groot Mog. Heeren Staten van Hollandt ende West-Vrieslandt dato 5 October 1663 is geordonneert, waerdich is drie guldens negenthien stuyver seven ende veertich myten large.

Doch naer practycke en cours geconfereert tegen den gouden ducaet van 5 gulden met vyf procent voor opgelt soo als in desen Jare 1673 opgesocht wert, in den *Wilhelmus-schild* waerdich vier guldens drie stuyvers, seven-ende veertich myten genomen voor een stuyver.

Aldus gecalculeert ende geadviseert, by den ondergeschreven Raedt ende Generael Mr. van de Munten der Vereenighde Nederlanden den 21 April 1673, in 's Graven-Hage was geteyckent Johan van Nispen.

Medegedeeld door M. G. W.

den Haag.
